

Puutappisen 5- ja 11- kielisen kanteleen hoito-ohje

Yleistietoa kanteleista

Tämä ohje on laadittu 5- sekä 11-kielisiä puutappisia kanteleita varten. Kumpikin poikkeaa hiukan metallitappisesta versiosta, sillä joitain mittoja sekä materiaalivahvuuksia on suunniteltu paremmin puutappeja silmällä pitäen.

Kanteleiden rungot on valmistettu lähialueiden metsistä kaadetusta lepästä. Viritystapit ovat kuitenkin kovempaa puuta, tässä tapauksessa vaahteraa. Kanteleen pohjassa on neljä kierrätysnahasta valmistettua pehmustetta. Kanteleet on pintakäsitelty joko pellavaöljyvernissalla (luonnonvärinen) tai petsillä (kaikki muut värit). Kaikkien kanteleiden pinnassa on useita kerroksia myrkytöntä puuvahaa, joka täyttää turvallisuutta koskevan normin EN 71.3.

Kanteleiden kielet on numeroitu viritystasoa kuvaavissa kuvissa (Kuvat 1. ja 2.) niin että pisin kieli on merkitty numerolla 1. Lyhin kieli on merkitty 5-kielisessä numerolla 5 ja 11-kielisessä numerolla 11. Sävelkorkeus on ilmoitettu tieteellisen tavan mukaan eli tällöin A4 sävel vastaa ääniraudan tuottamaa 440 Hz ääntä. Usein esimerkiksi viritysmittarit ilmoittavat äänenkorkeuden tällä tavoin.

Kanteleet viritetään D-duuriin, mutta kanteleet mahdollista tarpeen mukaan virittää haluttuun sävellajiin joko alentamalla tai ylentämällä tarvittavat sävelet. Kaikkien kielten viritystasoa voi myös vapaasti laskea mutta koko kanteleen virittämistä suositeltua korkeammalle ei suositella. Esimerkiksi 5-kielisen saa molliin laskemalla 3. kielen viritystasoa puolissävelaskeleella (F#4 → F4).

Kuva 1. 5-kielisen kanteleen viritystaso D-duurissa. Laskemalla 3. kielen säveltasoa puolissävelaskeleella F4:ää, kantele soi d-mollissa.

Kuva 2. 11-kielisen kanteleen viritystaso D-duurissa.

Säilytys

Kanteleen kaltaista soitinta ei kannata säilyttää suorassa auringonpaisteessa tai lämpöpatterin ym. välittömässä läheisyydessä. Myös suuria äkkinäisiä lämpötilavaihteluita kannattaa välttää. Esimerkiksi jos soitinta on kuljetettu pitkään kylmässä ulkoilmassa, kannattaa sen antaa rauhassa lämmitä kantopussissaan tai kotelossaan ennen käyttöön ottamista.

Ilmankosteuden vaihtelut voivat vaikuttaa puutappien toimivuuteen. Tasainen ilmankosteus on luonnollisesti paras, mutta useinkaan tätä ei ole mahdollista järjestää. Mikäli ilmasto on talvisin kylmä ja sisätiloja lämmitetään, voi sisäilman kosteus pienentyä hyvinkin pieneksi. Yleisesti ottaen suuremmilla kanteleilla, tai muilla soittimilla joissa on suuri kannen ja pohjan pinta-ala (kuten esimerkiksi akustiset kitarat), kannattaa harkita jonkinlaista kostutinta talvikaudelle. Muuten riskinä voi äärimmillään olla esimerkiksi kannen tai pohjan halkeaminen.

Pienkanteleilla ilmankosteuden vaikutukset eivät yleensä ole näin suuria, mutta puun kuivumisesta voi seurata esimerkiksi joidenkin osien kutistumista tai mahdollisesti kanteleen keikuntaa pöydällä. Vastaavasti puu turpoaa suuremmassa ilmankosteudessa.

Puutappien säätö

Puutappisella kanteleella on oma tunnistettava sointinsa. Metallitappeihin verrattuna puutapit vaativat kuitenkin enemmän vaivannäköä ja säätämistä.

Viritettäessä kanteletta tappeja ei kannata yrittää vääntää väkisin, mikäli ne tuntuvat olevan jumissa tai erittäin tiukoilta, vaan vetää tappia hiukan auki ja kääntää sen jälkeen. Liian kovakourainen viritystapin kääntäminen voi pahimmassa tapauksessa rikkoa viritystapin. Kun haluttu viritystaso on saavutettu, tappia voi samalla painaa tiukemmalle.

Mikäli tappi kiertyy itsestään auki virittämisen jälkeen, voi kokeilla kielen kiristämistä tappia kääntämällä niin, että samalla painaa tappia hiukan sisäänpäin.

Puutappisen virittäminen voi tuntua kostikkaalta ja se vaatii enemmän harjoitusta kuin metallitappisen kohdalla. Jos nämä keinot eivät tunnu toimivan, voidaan tapin tuntumaan vaikuttaa tilanteesta riippuen joko lisäämällä saippuaa tai liitua. Tämä vaatii yleensä kielen irrottamista viritystapista, jolloin siihen on helppo lisätä haluttua ainetta - tai löysentämistä niin paljon, että tappia saa vedettyä riittävästi ulos reiästä.

Mikäli irrotettavana on synteettinen kieli tai jouhikieli, kannattaa huomata, että kieleen on ennen tapille laittamista tehty kierrettä. Jos kielen kiertymisen auki saa estettyä jollain tapaa (esimerkiksi pyykkipoika, puristin, avustaja, tms.) sitä kannattaa käyttää apuna. Jos kieli pääsee kiertymään auki, on siihen tehtävä kierre uudestaan ennen kielen pujottamista takaisin viritystapin hahloon.

Liian tiukat tai löysät viritystapit

Ellei edellä mainituista keinoista tunnu olevan apua, silloin kannattaa kokeilla tilanteesta riippuen joko saippuan tai liidun lisäämistä.

1) Tappi tuntuu liian tiukalta. => Lisää tappiin varovasti hiukan kovaa palasaippuaa. Tämä kannattaa todellakin tehdä varoen, lisäten tappiin ensin vain vähän saippuaa pienelle alueelle siihen kohtaan missä puutappi koskettaa kanteletta. Tämän jälkeen kannattaa kokeilla miltä tappi tuntuu, kääntää sitä ja kokeilla kielen virittämistä. Jos tappi tuntuu edelleen tiukalta, lisää hiukan saippuaa.

Huom! Jos tappi on jumissa tai todella tiukka, kokeile vielä ennen saippuan lisäämistä virittämistä aiemmin mainitulla tavalla eli vetäen tappia auki ja työntäen paikoilleen kun sopiva säveltaso on saavutettu.

2) Tappi tuntuu liian löysältä ja kiertyy itsestään auki. => Tappiin saadaan pitoa lisäämällä liitua. Myös liidun lisääminen kannattaa aloittaa varovaisesti ja kokeilla millainen tuntuma tapissa on. Mikäli tappi tuntuu edelleen liian löysältä voi liitua lisätä uudelleen. Tapin kitinä ja liiallinen tiukkuus viritettäessä puolestaan kertovat liian suuresta liidun määrästä. Tällöin tilannetta voi yrittää korjata saippualla.

Huomioita

Kannattaa muistaa että saippuan ja liidun käyttäminen on tarkoitettu vain puutappisiin kanteleisiin. Metallitappisiin niitä ei tule lisätä.

Mikäli kanteessa on metallikielet, kannattaa muistaa että esimerkiksi kielen katketessa pianolangan päät voivat olla terävät.

Tmi J-A Kallioisen kanteleiden mukana toimitettava saippua ja liitu on valmistettu Suomessa eikä esimerkiksi saippua sisällä lisättyjä väriaineita tai hajusteita. Tuotteet on kuitenkin syytä säilyttää poissa pienten lasten ulottuvilta. Vaikka itse kanteleet eivät sisällä kanteleen pohjaan liimattuja pehmustepaloja lukuun ottamatta pieniä osia, ei kanteleita suositella aivan pienten lasten (alle 3- vuotiaat) käyttöön, varsinkaan ilman valvontaa.

Lopuksi

Säätäminen ja hyvän viritystuntuman saaminen voi vaatia aikaa – mutta kokemuksen kautta tässäkin kehittyi paremmaksi. Ellei näistä ohjeista tunnu olevan apua tai virituksen kanssa on jatkuvia ongelmia, kannattaa ottaa yhteyttä kanteleen valmistajaan. Mikäli huomaat että näistä ohjeista on unohtunut jotain mikä olisi auttanut sinua, tai haluat muuten antaa palautetta, arvostan suuresti jos haluat jakaa kokemuksia esimerkiksi kirjoittamalla sähköpostia.

Tmi J-A Kallioinen

www.tmijakallioinen.fi
tmijakallioinen@gmail.com